

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמיניהם

פרשת תרומה

פניני אמון ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

שבתרומת המשכן לא היה שייך חשש זה, בוודאי בירכו ישראל טרם נתינת נדבתם. ברכתם הפכה את הנדבה להיות ברשותם (כמבואר בגמרא שם), ולפיכך דקדקה התורה וכתבה לגביה: "אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם".

שימוש במשי לפרוכות בית הכנסת

"וְתִכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי" (כה ד)
"ולא מצינו משי בנדבת המשכן, לפי שהוא יוצא מגוף השרץ שהוא התולעת, ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר טהור... וצבע תולעת השני אינו מגוף התולעת אלא מתוך גרגרים שהתולעת בתוכם" (רבונו בחיי, לעיל פס' א).

תמה ה'חתם סופר': מדברי הרמ"א (או"ח קנ"ג כא) משמע שכל חומר האסור בשימוש במשכן ובמקדש - אסור בשימוש אף בבית הכנסת; כיצד אפוא נוהגים בימינו להשתמש במשי לצרכיו של בית הכנסת, כמעילים, פרוכות וכיוצא באלו?

חילוק נפלא על עניין זה כתב רבי ברוך אפשטיין מפינסק:

מצוות שהשימוש בתוצר החי הוא תנאי בקיומן, כיריעות המשכן, שופר, תפילין וכדומה - יש להקפיד לעשותן דווקא ממין טהור. אך מצווה שניתן לקיימה אף ביוצא מן הצומח או מן הדומם, אם בחר האדם לקיימה ביוצא מן החי - יכול הוא להשתמש בעבורה אף במין טמא.

ש"ת 'חתם סופר' או"ח לט; 'תורה תמימה'

'גלה לן טעמי דבתריסר נהמי'

"וַיִּתֵּן עַל הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תָמִיד" (כה ל)
יש להבין: הלוא בפרשתנו לא התפרשה העבודה הנעשית בכלי המקדש, כי אם אופן יצירתם. מהי הסיבה שיצאה עבודת לחם הפנים מן הכלל? ועוד יש להבין, מפני מה הקפידה התורה כי לחם הפנים יהיה מונח על השולחן 'תמיד', כלומר: ללא הפסק של רגע (מנחות צ"ב)?
מתוך תמיהות אלו הוכיח רבי אברהם איתאל גורביץ שליט"א את היסוד המחודש ששמע מאביו רבי משה: 'לחם הפנים' אינו מוגדר כעבודה הנעשית בכלי, אלא ככלי (השולחן) עצמו. יסוד זה מסביר היטב מדוע התפרשה עבודת לחם הפנים בתוך פרשת עשיית הכלים, וכן מפני מה עליו להיות מונח על השולחן 'תמיד'.

יסוד זה מסביר אף את בקשת האר"י הקדוש בפיוט 'אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא' - "גלה לן טעמי דבתריסר נהמי"; הרי לכאורה טעמה של מצוות לחם הפנים מפורש וידוע (ראה רמב"ן לעיל פס' כד): מהשולחן נשפע שפע ליי"ב שבטי ישראל, וכיוון שאין הברכה שורה על כלי ריקן, העמידו עליו י"ב לחמים. בקשת האר"י היא שתגלה לנו הסיבה שהשולחן ולחם הפנים - חד הם, בשונה מיתר כלי המקדש.

'אור אברהם'

'והראנו בבנינו - ושמחנו בתקונו'

"וַיַּעַשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וַשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (כה ח)
בתפילת מוסף של שלושת הרגלים או מבקשים: "בנה ביתך ככתחלה... והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו". ולכאורה יש להבין, הלוא בית המקדש השלישי עתיד לרדת מן השמים כשהוא בנוי ומתוקן (רש"י סוכה מא א) ומדוע או מבקשים: "ושמחנו בתקונו"?
ביאר מהר"ל דיסקין:

כיוון שבניית בית המקדש היא אחת ממצוות עשה (ס"ה"ט לרמב"ם מ"ע כ) בוודאי תוכל מצווה זו להתקיים אף לעתיד לבוא; וכיצד? בגמרא מבואר (סוטה ט א, ע"פ רש"י שם) כי זמן מה קודם החורבן שקעו דלתות בית המקדש ונגנזו במעמקי האדמה. ואם כן יש לומר כי לאחר שירד בית המקדש השלישי, יתגלו שערים אלו לעינינו. ובכך שאנו נקבע אותם במקומם, ייחשב לנו כאילו בנינו את בית המקדש כולו. כמבואר בגמרא (ב"ב ג ג ב) שהקובע דלתות בבית של הפקר - קנאו.

זאת אשר מבקשים או בתפילה על בניין בית המקדש: "והראנו בבנינו" - בירידתו בנוי מן השמים, "ושמחנו בתקונו" - זכנו לקבוע בו את דלתותיו, שכן ייחשב לנו כאילו בנינו אותו בעצמנו.

מהר"ל דיסקין עה"ת, בהעלותך

'מאה ברכות' בשנים

"וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" (כה ב)
בוורה (ויקרא ד א) מבואר כי במילה 'תרומה' טמונות האותיות 'תרי ממאה', ומכך סמכו חכמים בקובעם את שיעור 'תרומה גדולה' לעין בינונית' - אחד מחמישים.
יש להוסיף כי רמז נוסף טמון כאן: 'תרי ממאה' - כל אחת ממאה הברכות הנאמרות ביום, צריכה להיאמר בשנים: האחד מברך ומשנהו עונה אמן, שכן הברכה נחשבת לברכה כהלכתה.

'פנינים יקיים החדש'

בני ישראל בירכו על תרומתם למשכן

"וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת" (כה ג)
כתוב מפורש הוא: "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם ה' צְבָאוֹת" (הג' ב ח), וכיצד נאמר כאן: "אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם"?
פירש רבי יוסף פצנובסקי מלודז:

במסכת ברכות (לה ע"פ רש"י שם) דרשה הגמרא מלשונות הפסוקים, כי קודם הברכה נחשב המאכל כהקדש שאסור לאדם ליהנות ממנו, ורק לאחר הברכה עובר המאכל לרשותו של המברך. והנה, ביאר הרשב"א שעל מצוות הצדקה איננו מברכים, כי יש לחשוש שמא לא יחפץ המקבל בנדבתנו (ש"ת א יח). לאור דבריו, מאחר

הזכרת שם שמים במשכן

"וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" (כה א)
"לִי - לשמי" (רש"י).
ביאור נפלא בדברי רש"י הסביר רבנו מאיר איזנשטט בעל 'פניני מאירות':
בגמרא (סוטה לה א) מבואר שבבית המקדש היו הוגים את שם הוי"ה ככתבתו, ולא כפי שאנו הוגים אותו כיום: 'אדנ'". זה משמעות לשון: "וַיִּקְחוּ לִי - לשמי", שכן רק לאחר שבינו בני ישראל את המשכן יוכלו הם להזכיר את שם ה' בשלימות ככתבתו.

הוסיף ואמר רבי שמעון בצלאל ניימן בעל 'משיב נפש' כי על כך רמז אף דוד המלך בתהלים (קל א):

"מִמְעַמְקִים קָרָאתִיךָ הוֹיָה, אֲדַגֵּי-שְׁמִיעָה בְּקוֹלִי" - בזמן הזה מכוון אני בשם הוי"ה רק במעמקי הלב (כפסק השו"ע או"ח א א), ואילו בקולי אני מזכיר 'אדנ'". "קְוִיתִי הוֹיָה קוֹתֶה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחֵלֵת" - מקווה אני ומייחל שבינה בית המקדש במהרה ואז אוכל 'לְדַבְּרוֹ' ככתבתו (הוי"ה) אף בפי.

'כתנות אור'; 'פנינים יקיים'

כאן המקום לציין כי אף בזמן זה שבית המקדש שם בעוונותינו יכולים או למלא חסרונו בעניית 'אמן' בכוונה, וכפי שכתב 'בעל הטורים' (דברים כד ב) שהטעם ש: "גדול העונה אמן יותר מהמברך" (ברכות נ"ג ב), הוא משום שהעונה 'אמן' כולל את שם ה' בכתבתו ובהגייתו ('אמן' בגימטריה הוי"ה אדנ''), לעומת המברך שמזכירו רק כהגייתו ('אדנ').

ביאור נוסף על דברי רש"י: אמר רבי משה שלמה לוינון - הגאון מפרצובה:

הלכה מפורשת היא בגמרא (נדרים י א, ע"פ ש"ה פסחים ר"ג) כי המקדש בהמה לקרבן צריך לומר: "קרבן לה" ולא: "לה" קרבן, שמא ימות לאחר שיוזכר "לה", ונמצא מזכיר שם שמים לבטלה. ויש לפרש את דברי רש"י כי בא ללמדנו את הנוסח הראוי בהקדשת תרומה למשכן: תחילה - "ויקחו לִי" (הקדש) ולאחר מכן: "לשמי" (לה).

ש"ת 'חשק שלמה' - דרושים, עמ' קס"ג

חובת השותפות בבניין בית הכנסת

"מֵאֲתָם כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתָּ" (כה ב)
דרש רבי משה לייב לייטש-רוזנבוים תלמיד ה'חתם סופר', מדייני פרשבורג:

בוודאי היו מבני ישראל אנשים שיכלו לשאת בכל הוצאות בניין המשכן, בשל אוצרות הכסף והזהב שנטלו מביהמ מצרים. למרות זאת דקדקה התורה הכתבה כי לא תינתן הזכות ליחידים, אלא: "מֵאֲתָם כָּל אִישׁ... תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתָּ". וכמעט שהובא להלכה ב'ספר חסידים' (אק"ב): "אחד היה בונה בית הכנסת יפה, ורצו הקהל לתת עמו ולהשתתף עמו במעות. ולא רצה כדי שיהיה לו ולזרעו לזכר ולשם, וכלה זרעו".

'אמרות ה'

'רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם, ואין בי כח לכוון כוונת אמון כראוי. ובכן יהי רצון מלפניך שתהא עולה כוונת אמון שלי עם כוונת אמון מאותם השרידים היודעים לכוון עניית אמון כראוי. אמון בכוונה לכל ברכה.'

תקנה גדולה ל'אמן' בכוונה
בש"ק ב' באדר יחול יומא דהילולא של המקובל הקדוש רבי מאיר הכהן פאפירש זיע"א מגורי האר"י הקדוש, ובעל 'אור צדיקים'. בספריו הקדושים עורר רבות על אודות חיוב הכוונה בעניית 'אמן'.
בספרו 'אור צדיקים' (אשר יצר ב) אף הציע תקנה גדולה שיש בה כדי להועיל לדבר, וזה לשונו: **"כל אדם יהיה לו זה הכתב בתוך סידור שלו או על הכותל בשעת התפילה, וכך יאמר בשעה שמתחיל להתפלל:**

קריאת שמע - פרשת 'ואהבת' (ט)

חשיבות הכוונה במצוות התפילין

כחלק מגדולתה ומחשיבותה של מצוות התפילין, דקדקו חכמים עד מאוד בכוונה הנדרשת בהנחתן. כפי שפסק מרן בשולחן ערוך (כה ה): "כיון בהנחתם שצונו הקדוש ברוך הוא להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים... על הזרוע כנגד הלב, ועל הראש כנגד המוח, כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו. וישעבד להקדוש ברוך הוא הנשמה שהיא במוח, וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ובזה יזכור הבורא ומיעיט הנאותיו."

מוסר נוקב כתב על כך רבי יעקב אנטולי מן הראשונים בספרו 'מלמד התלמידים' (ואתחנן): "ואני רואה כמה אנשים מניחין תפילין... ולא יעלו על לבם מה שכתוב בס. כל שכן שאינם מרגישים בכוונה הראשונה בס, ואין אלה אלא כמתעסקים המגולגלים חגורתם... שפעולתם הבל. והראוי לכל משכיל שיעשה המצוה בכל לבו כדרך כל בעל מלאכת מחשבת... וכן המקיים מצות תפילין ומזוזה, תחלה יש לו לדעת מה שכתוב בו ואחריו ידע ויתבונן כי הם לאות ולזכרון."

קשרי התפילין לזיכרון המצוות

לגבי קשרי הציצית שתפקידם להזכירנו את מצוות ה', כתב רבנו משה אלשיך (במדבר טו לט) כי כפי שהקשר לא יזכיר לאדם דבר אם לא יכוון בקשירתו לזיכרון אותה הדבר, כך קשרי הציצית לא יועילו למי שאינו מכוון בלבישתה לזיכרון מצוות ה'. באותו עניין פירש רבי יוסף שאול נתנזון אף בנוגע למצוות התפילין, אם תקיים: "וקשרתם לאות על ירך" - שתקשרן על ירך בכוונה שתהינה לך לאות, אזי "והיו לטטפת בין עיניך" - יעמוד הזיכרון תמיד מול עיניך. אך אם לא תכוון בהנחתן, לא תזכרנה לך התפילין דבר (דברי שאול עקב).

עובדה מופלאה הביא המקובל רבי מאיר פאפירש מגורי האר"י בספרו 'אור צדיקים' (תיקון התפילה ו): אחד מתלמידי רבנו האר"י נפטר לעולמו בגיל צעיר. לאחר כמה שנים התגלה לרבו בחלום, וכששאלו רבו על מעמדו בגן עדן השיב כי מצבו טוב מאוד, אך על עניין אחד דקדקו עמו בשמים: על שכשהיה מגיב בתפילת שחרית לתשובת: "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה" רגיל היה לכוון בהן מאוד, כי תפילה קדושה ונשגבה היא, ומתוך כוונתו הרבה היה מסיח דעתו מן התפילין שבראשו.

ממעשה זה נוכל לקבל מושג על חשיבות הכוונה בתפילין, כי אם קדוש שכזה נתבע על שהסיח דעתו אף שחשב מחשבות קדושה באותה שעה, על אחת כמה וכמה המסיח דעתו למחשבות זרות.

ובזאת ביאר הרה"ק בעל 'באר מים חיים' (משפטים) את דברי הגמרא (מנחות מג ב) כי כל מי שיש לו תפילין בראשו, ציצית בבגדו, ומזוזה בפתחו מובטח לו שלא יחטא. שהנה לכאורה הלוא רואים אנו רבים שנהגו כן, ולא נשמרו מן החטא? אלא, לפיכך דקדקה הגמרא לכתוב 'בראשו' ולא 'על ראשו', ללמדנו כי אין טעם בהנחתן 'על ראשו' בלבד, אלא יש לכוון בהן כראוי, 'בראשו'.

להשמור מלשווח שיחת חולין בתפילין

סופר על הרה"ק ה'ש"ר שלום' מבעלזא, כי פעם בא לפניו בחור כדי שיניח לו תפילין לראשונה. רבנו ביקשו כי יבטיח שלא ידבר דברי חולין בתפילין כל ימיו. נענה הבחור לבקשה, ואכן שמר את הבטחתו ומעולם לא שח שיחת חולין בתפילין. טרם חתונתו הגיע בשנית לרבי, ובפעם הזאת ביקשו הרבי כי כשם שנהג עד עתה משיחת חולין בתפילין, כן יוסיף ויבטיח להישמר משיחה שכזאת אף בהיותו מעוטף בטלית. אף לזאת הסכים הבחור, וכל ימיו נשמר שלא לשוחח שיחת חולין בטלית ובתפילין.

על סופו המופלא של הסיפור העידו צדיקי אמת: כשהסתלק אותו אדם לבית עולמו קברוהו מעוטף בטלית כנהוג. והנה כאשר נקרא לדין על מעשיו, לא אבה לדבר כי הרי מעוטף היה בטלית. רעש גדול נעשה בבית דין של מעלה, שהרי לא ניתן היה לדונו בלא שיתען טענותיו... לבסוף יצא הפסק כי יש לבדוק אם אכן שמר תמיד את הבטחתו זו. משהתגלה כי כך אכן היה, פטרוהו מן הדין ('זכות אבות' עמ' סז).

וכך דרש הרה"צ רבי רפאל זילבר מפריימאן את לשון הפסוק בתהלים (קט ט): "בְּפִהּ יִזְכָּר נֶעֱרַר אֶת אֶרְחוֹ לְשִׁמֹר בְּדַבָּרָךְ" - במה יזכה נער בר המצווה את 'אורחו', היצר הטוב הבא אליו בהגיעו למצוות? 'לשמור כדברך' - שישמור דיבורו שלא לדבר דברי חולין בעוד התפילין עליו (נשע בתוכנו עמ' קעה).

התפילה שיסדה את ברדיטשוב

מגדולי הצדיקים והמקובלים בדורו היה המגיד הרה"ק רבי אליעזר ליבר מברדיטשוב ז"ע. רבי ליבר נולד לאחת המשפחות המיוחסות שבישראל, אביו רבי אברהם ב"ר שמואל אשכנזי היה נכד הגה"ק המקובל האלוקי רבי שמשון מאוסטרופול ז"ע, אשר נעקד על קידוש ה' בעיצומן של גזירות ת"ח ות"ט, ואמו הייתה נכדת הקדוש רבי יחיאל מנמירוב אשר אף הוא נעקד על קידוש ה' בגזירות ת"ח ות"ט, הי"ד.

בעקבות אותן גזירות קשות גלה רבי אברהם מקראקא - עיר מולדתו, והתיישב בעיירה ביסטריץ הסמוכה לברדיטשוב, שם נולד לו לעת זקנתו בנו רבי ליבר. בראשית שנות ילדותו התייתם רבי ליבר מאביו, אשר הוריש לו סכום כסף רב שבאמצעותו הרבה לעשות צדקות וחסדים עד בלי מספר.

משחר טל עלומיו היה רבי ליבר עובד את ה' בתמימות מופלגת. במשך רוב שעות היום ניתן היה לראותו שוהה ביער הסמוך לביסטריץ, עוסק בדבקות ובחשק בתורה ובעבודת ה', תוך שהוא מתבודד ונסתר מהעולם ומבריותיו.

בערוב ימיו של רבי ליבר הכירו רבים בגדלותו, והחלו פוקדים את חצרו להתבשם מנועם זיו אמרותיו ולהיושע מפיו בדבר ישועה ורחמים. רבי ליבר זכה לאריכות ימים מופלגת, ונפטר בן מאה ושלוש שנים.

כאמור, שמו של רבי ליבר נודע לדורות כרבי ליבר הגדול מברדיטשוב. סיפור נורא הוד אף נמסר בהקשר לכינוי זה, וכך מספר נכדו, המלקט הנודע רבי חיים ליברזון בספרו 'ארץ החיים' (עמ' לג): בשעה שהתיישב רבי אברהם אביו של רבי ליבר בעיירה ביסטריץ, עדיין לא הייתה העיירה ברדיטשוב קיימת על המפה. היא נוסדה שנים רבות לאחר מכן, מעבר לנהר הסמוך לביסטריץ, בשטח היער שבו נהג רבי ליבר להתבודד מאז ימי נעוריו.

יער גדול ורחב זה היה רק אחד מנסחיו הרבים והעצומים של הדוכס מביסטריץ, פריץ רשע ושונא ישראל, אשר נכסיו הרבים הגיבו לו רוחים עצומים והעצימו את גאוותו עד בלי שיעור.

ביום מן הימים יצא הדוכס מביסטריץ לסיור מקיף בשטחי אחוזותיו כשהוא מלווה בחבר מרעיו, פלוגת קוזקים חמושים מכף רגלם ועד קודקודם, אף הם שונאי ישראל כמותו.

הגיעה החבורה סמוך לקרחת היער שבה עמד רבי ליבר, כשהוא מכותר בטליתו ותפיליו ועוסק בתפילתו. והנה, כחמור של בלעם שראה מה שלא ראה אדוניו, כך סוסי של הדוכס חשו בקדושה החופפת על המקום, ומיד נסבו לאחור וביקשו להימלט, תוך שהם מטלטלים את עגלתו של הדוכס ואת תכולתה האנושית עד שכמעט התפרקו עצמותיהם של הנוסעים.

בקושי גדול הצליחו הקוזקים לעצור בעד הסוסים ממנוסתם המבוהלת. הדוכס יצא מן העגלה כשהוא רועד כולו מהחוויה 'המטלטלת', ומיד פקד על חבר מרעיו לראות על מה יצא קצפם של הסוסים. עד מהרה שבו הללו כשהתשובה בפייהם: 'יהודי בעל מראה קדוש ונורא עומד בתוך היער עטוף בבד לבן, ללא נייע וללא זיע. מראהו הנורא הוא כנראה הגורם לבהלת המוות שאחזה בסוסים'.

חמתו של הדוכס בערה בו עד להשחית, והוא פקד מיד על חבורת הקוזקים להכות את רבי ליבר בשוטיהם עד מוות. הקוזקים מיהרו לעשות כדבריו, והיכו ברבי ליבר שעמד בתפילתו מכה אחר מכה, עד שדם רב החל שותת מגופו, וטליתו הצהורה האדימה כולה.

לפלא היה בעיני הקוזקים, כי כל אותה עת לא מש רבי ליבר מתפילתו. הוא נותר נטוע במקומו, סופג את המכות ללא נייע, ואף הגה לא נפלט מפיו. גם כשדם רב שתת ממנו, לא השמייע ולו אנחה קלה.

הדבר המם אותם כל כך, עד שהם חדלו ממכותיהם, פנו לדוכס ושאלוהו: "הכיצד ייתכן שאנו הכנינוה מכות רבות ונמרצות כל כך עד שדם רב שתת מגופו, והוא שותק? אין זאת אלא כי מלאך אלוקים הוא".

הדוכס ביטל את דבריהם בחוסר אמון, אך מיהר להסתלק מהמקום. בין כך ובין כך סיים רבי ליבר את תפילתו, ורק אז חש בכאבים העצומים שהסבו לו פצעיו. בקושי רב הוא שב לביתו, וזמן רב ארך עד שהחלים.

אף הדוכס הגיע לטירתו, אלא שבעוד רבי ליבר מחלים ממכותיו, הדוכס הלך ונחלה. בתחילה לא יכול היה להניע את ידו הימנית, לאחר מכן התפשט השיתוק אף לידי השמאלית, משם לרגל ימין ולאחר מכן לרגל שמאל, עד שהפך הדוכס כאבן דומם, מוטל על מיטתו ללא יכולת להניע איבר.

בכירי הרופאים נקראו למיטתו וניסו לרקוח לו מרקחות שונות, אולם מצבו הלך והחמיר. לבסוף נקרא למיטתו רופא יהודי אשר בדיקה קלה הספיקה בעבורו כדי להבין כי אין זו מחלה ככל המחלות, כי עונש שנשלח לדוכס על מעשיו.

הוא בירר אצל מקורבי הדוכס על קורותיו של הדוכס באותו יום שבו לקה במחלתו, ועד מהרה שמע מהקוזקים את אשר אירע.

לשמע הסיפור נחרד הרופא וזעק לעבר הקוזקים: "מה זאת עשיתם? הלוא פגעתם ביהודי קדוש ונשגב. עוונכם גדול מנשוא, לכו אליו והעיתרו לפניו, אולי ימחל לכם".

הדוכס שמע את הדברים לא איחר לקיימם. הוא שלח מיד את רופאו לביתו של רבי ליבר כדי שירפאו ממחלתו, ובד בבד שלח אליו שליחים שיבקשו ממנו שימחל לו על חטאו.

רבי ליבר הבהיר לשליחי הדוכס, כי לא ימחל לאדונם, אלא אם יתחייב לבנות בית כנסת במקום שבו רגיל היה לעמוד ולהתפלל ביער.

הדוכס הסכים מיד לבקשתו של רבי ליבר, ועוד באותו היום שלח את פועליו להתחיל בבניית בית הכנסת. והנה זה פלא, ככל שהתקדמה הבנייה, כך הלך הדוכס והחלים משייתוקו. כשהסתיימה הבנייה, ובית הכנסת הענק והמפואר עמד על כנו, אף הדוכס שב לאיתנו כבתחילה.

שנאתו של הדוכס לכל יהודי, התחלפה מני אז לאהבה ולהערצה. זמן מה לאחר שהסתיימה בניית בית הכנסת ביקר הדוכס בביתו של רבי ליבר, ובמהלך הפגישה שאלו מה עוד יוכל לעשות למענו.

רבי ליבר השיב כי מבקש הוא שיבנו סביב בית הכנסת בתים שבהם יזורו יהודים. אף לבקשה זו נענה הדוכס, וכך קמה לה אט אט העיירה ברדיטשוב, שבה דר לימים הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב. רבי לוי יצחק בחר לבנות את בית מדרשו סמוך לבית הכנסת של רבי ליבר, באומרו כי מכוון הוא כנגד שער השמים.

ארץ החיים (ליברזון) עמ' לג